

והנה¹, ידועה דעת החות יאיר (סי' קטו) שתפלה בצבור לא מיקרי מצוה כולי האי (עיי"ש² לענין לעבור בספינה להתפלל במנין, שא"פ להתיר משום שבות דשבות לצורך מצוה³), ושכן משמע מדעת הסוברים (הובא במגן אברהם סת"ו סק"ב⁴) שאין מערבים ערובי תחומין לצורך תפלה בצבור⁵. אבל בפרי מגדים (סתי"ג אשל אברהם סק"ח) נראה שחולק⁶. ויש לומר דמיירי כשמשלים המנין⁷. ובאשל אברהם מבוטשאטש (תניא ש"ז) כותב מדעת עצמו דאולי מותר.

¹ אלא שבסו"ד משמע שאמירה לנכרי שאני ואפשר להקל משא"כ בשבות ע"י ישראל.
וראה מש"כ בנדו"ד בשו"ת ישכיל עבדי (או"ח סי"ט סק"ו). ועיי"ש מעוד שו"ת בשמים ראש (סי' קנח) שאין להתיר שום שבות הקל עבור תפלה בצבור. וראה מה שכתב להעיר בדבריו בשו"ת יבי"א (הנ"ל בפנים – סק"ג). וראה בכ"ז בארוכה בכרך של רומי (ס"ו). אבל בסו"ד כ' דאמירה לנכרי שאני. ושו"מ בשו"ת הרי יהודה (יוסף) (ח"א או"ח סכ"ה) ציו"ן המצויינות ללהקת נביאים שדנו בכ"ז ובכל הבא לקמן.
² והוכיח כן מד' מהרי"ל שבעה ע"ד. אולם, יצויין שטעמו שם כיון שהרבנים שלפניו נשאלו ולא התירו בזה, וע"כ לא רצה להתיר, וכתב דאפשר שטעמם עפ"י סברא הנ"ל. וגם מהרי"ל לא הכריע בבירור ונסתפק בזה.
³ ולהעיר מהפלוגתא אי ברוב עם נקרא מצוה (להתיר שבות דשבות עבורו) – שו"ע אדמו"ר הזקן (פשל"א ס"ח). ויש לדחות, שלא נחלקו אי מיקרי מצוה, רק אי מותר מה"ט לצורך מילה, כיון דאפשר למולו בביתו, דהרבה פעמים מלין בבית כגון במקום צינה, עי"ש במג"א (סק"ה). ולאידך, בדעת המתירים שם י"ל, דשאני מילה שיש מצוה על כל הנאספים, ומצוה מיוחדת לעשותה ברוב עם. (וראה אג"ק (ח"ד ע' קנד) דמה"ט י"ל שדוחה הדין דזריון מקדימין), וראה בשערים מצוינים בהלכה לאאמו"ר (זכחים יד, ב ד"ה ברוב עם) ראיות ואריכות בזה.
וראה בגמ' (יומא ע, א) וברש"י: ומאי מצוה ברוב עם הדרת מלך קמ"ל. וכבר דנו בביאור המסקנא התם, דקמ"ל דלא. אך שאני התם בגמ' דמיירי שרק רואין הכה"ג עושיין מצוה, משא"כ בנידון תפלה ברוב עם הרי כולם עושים מצוה ביחד. [ואיך שלא יהיה הפירוש במסקנת הגמ' דקמ"ל, מאחר שאינו עוסק במצוה מאחר שרק רואה – מ"מ, בנדו"ד הרי הוא עצמו מתפלל ברוב עם]. אבל מצינו שקו"ט בכ"מ (ראה שערים מצוינים בהלכה שם) בגדר ברוב עם, אם הוא באמת חיוב או הידור או מצוה מן המובהר. ואכ"מ.
⁴ אמנם, המג"א שם עצמו מתיר, ודלא כמהרי"ל (הל' ערובי חצרות) שנסתפק בזה. ועיי"ש במהרי"ל דהסמ"ק (סרפ"ב) והאגודה (צ"ע מקורו) התירו בזה. אבל במקו"ח לחו"י בקיצור הלכות שם דצ"ע בד' הסמ"ק מגמ' (ולא פירש כוונתו, כדרכו שם). וגם שם כתב רק דצ"ע בלשון זה". וראה שו"ת עולת שמואל (קידר) (סי"ג).
ובגוף דברי מהרי"ל – הנה בשו"ת מהרי"ל סי' סה מבואר דכדי שיוכלו כהנים להתפלל בביהכ"נ נחשב דבר מצוה להתיר משו"ז שבות ע"י גוי, ואולי זהו כוונת מג"א (בסת"ו) שציון לסתי"א סוף ס"ב, ששם הזכיר המג"א (בסק"ד) ד' מהרי"ל בקצרה. [וראה גם בתוס' ד"ה ומדבריהן – שבת קכו, ב], והובא במג"א (סתי"ג סק"א), ועיי"ש במחצה"ש].
⁵ אבל ראה שעת (סת"ז) שהביא משו"ת נוב"י (מהדו"ת או"ח סמ"ח) דמוכח דלהתפלל בעשרה הוה כצורך גדול.
אלא שבנדו"ד, באופן שהרבה בטלים כנגדו, כיון שתש כח וטריחא לי מילתא אפ"פ שאינו חולה (ברכות ז, סע"ב ובפירש"י ד"ה לא. מג"א ס"צ סק"ז). שו"ע אדה"ז שם ס"ג), או המיקל בזה במקום הפסד ממון (שו"ת יד אליהו מלובלין ס"ז. באה"ט שם סק"י), קשה להתיר שבד"ש בד"ז, מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה (ראה ע"ד פירש"י שבת יא, א ד"ה אבל אנו. שו"ת הרא"ש כלל ד סי"א. שו"ע אדה"ז סי' קו ס"ד. תניא פכ"ג – כט, א. וראה אג"ק ח"ג ע' שצה. אבל ראה בהערה בשיעורים בספר התניא לשם. ואולי, מקום להתיר במקפיד על תפלה בצבור בשבת ויו"ט – ראה להלן הערה????). אלא שיש מקום לומר להתיר במי שמקפיד על תפלה בצבור בשבת ויו"ט דוקא (אליבא דרמב"ן (אמור כג, ב) שזהו בכלל מקראי קודש – הובא בפמ"ג או"ח סת"צ במ"ז סק"ב. וראה בעה"ט (אמור כב, לב). וצ"ע ב"פמ"ג או"ח סרע"ב בא"א סק"א. וראה שו"ת חיי אשר סי' קטז. וראה חמשה מאמרות (תורת שבת ויקהל אות ד). אבל ראה שו"ת מהרש"ג ח"ב ספ"ב).
וילה"ע עוד, מהשקט"ו אם תפלה בצבור היא חובה גמורה או לא, ולכמה דעות ה"ז מצוה גמורה (מדרבנן עכ"פ). ובשו"ע אדה"ז (ס"צ סי"ז) שאע"פ היא מ"ע של דבריהם היא גדולה ממ"ע ש"ת הואיל ומקדשין בה ה' ברבים. [ובתפארת שמואל עהרא"ש (ברכות פ"ז ס"כ) ר"ל בד' הרא"ש (שם) שהיא מ"ע של קידוש שמו אבל הקידוש גופא מדרבנן]. וכ"ז דלא כמ"ש בכרך של רומי (שבעה ע"ד 1. ועיי"ש ס"ז) שאין בזה אפי' ריח מצוה דרבנן (זולת להוציא מי שאינו בקי, וכן תקנת קריה"ת כשיש כבר ציבור). ועמש"כ ע"ז בשו"ת איש מצליח (ח"ב ס"א).
ולהעיר ממש"כ בשערי קדושה למהר"ח (ח"א ש"ד), הביאו בשו"ת הצ"צ (שעה"מ סי"א, עיי"ש), דקדושה היא דאורייתא. וראה גם ברכי יוסף (או"ח סי' קלה סק"א) בשם שו"ת התשב"ץ (ח"ב סי' קסג). ומה שפי' בכרך של רומי שם. והדברים עתיקים.
⁶ עיי"ש שאוסר לעבור בספינה קטנה לצורך תפלה בצבור, דס"ל שהוא בגדר שבות (ולא שבות דשבות), ואין להתיר שבות לדבר מצוה. וראה הנסמך בבאה"ט (ס"צ ס"ק יב. שם סוסי' רמח).
⁷ עיי"ש בשו"ת חות יאיר החילוק בזה. וראה גם כרך של רומי שבעה ע"ד 1. הנסמך בשו"ת הרי יהודה (שבעה ע"ד הנ"ל).
ומדאיתא לידן, ילה"ע בכע"ז במש"כ אאזמו"ר בשערים מצוינים בהלכה (סע"ד סק"ה) סברא להתיר הפעלת מעלית ע"י גוי (ראה לקמן מזה) לצורך תפלה בצבור, על יסוד במש"כ מורו ורבו מהר"ש ענגיל בשו"ת ח"ג סמ"ג) להתיר לצאת בשבת עם תעודת זהות בהוצאה שלא כדרכה לצורך תפלה בצבור. והביא שם שדן בדבר עם האדמו"ר מסאטמאר. [ויצויין, שבשו"ת נשמת שבת (הארפענס) (ח"ה סי' ס) דן להתיר הסעת זקן בכסא גלגלים במעלית ע"י גוי, משום תפלה בציבור, ולא העיר מסברת רבו מסאטמאר כדרכו]. ובגוף סברת האדמו"ר מסאטמאר שיש לחלק מנידון מהר"ש ענגיל, התם שאני דהוה מצוה דרבים שלכולם היה אסור לצאת בלי תעודה וכו' – הנה, בשו"ת מהר"ש שם (ד"ה אך) מפורש "דבנדו"ד דיש ציבור בבית אחד ולא יתבטל התפלה בציבור, רק איזה יחידים יתבטלו מלהתפלל בציבור לא חשיב בכלל מצוה דרבים, ושוב י"ל שאין לדחות אסור הוצאה וכו'", (וזהו כסברתו). אולם אח"כ מסיק "דמ"מ כשעושה הוצאה כלא"ה" שלא כדרך הוצאה, וגם חשיב מלאכה שאצל"ג וכו', ועוד דהוה בכרמלית וכו', עכ"פ לצורך תפלה בציבור, ובפרט שיגיע לצער גדול אם יצטרך לישב בביתו כל יום השבת" וכו'. ונראה מזה שהתיר בכל ענין. ודו"ק. ולהעיר עוד מדבריו בשו"ת מהר"ש (ח"ה סוסי' קכו – לענין מקל לזקן. והמצויין שם מש"כ לעיל בח"ג סמ"ז – הוא ט"ו וצ"ל סמ"ג)].

להלן כמה מ"מ וציונים שרשמתי בשעתו בהחפזי ואיני זוכר השתלשלות הדברים: וראה חתן סופר שער התפלה פי"ח ד"ה וכעמדי.

שבת ס ב
כנופיא בעה"ט ונקדשתי
חיי"א סח א.